

Teaching and learning anthropology in “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, Romania / Învățământul de Antropologie Biologică la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Romania

Luminița Bejenaru

University "Alexandru Ioan Cuza" Iași, Faculty of Biology

Address correspondence to: Luminița Bejenaru, University "Alexandru Ioan Cuza" Iași, Faculty of Biology, 20A Carol I Blvd., Iași, 700505; E-mail: lumib@uaic.ro

Abstract

The aim of this paper is to start a discussion of what teaching and learning biological anthropology suppose in a Romanian university, particularly in “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, Romania. Discussion ranges from how to structure a curriculum to be challenging, exciting, and inspiring, to analyzing how institutional and political reforms are affecting the conditions for teaching and learning biological anthropology in our university. Biological anthropology has a history in “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, and the mission of the didactic programs is to build on this developing tradition by helping students understand the specificity of this disciplinary approach and its practical application. The course of Anthropology, aims to give undergraduate students theoretical and practical skills to explore human evolutionary history, human response to environmental challenges and our relationship to the other primates. The expertise of the teaching staff includes biological anthropology as well as archaeology and primatology, all these subfields being brought together in order to improve understanding across disciplinary boundaries.

Keywords: anthropology; education; “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași.

Introducere

În condițiile actuale, când tendința în educația avansată, de nivel universitar, este spre puternică specializare, antropologia una dintre puținele discipline care încurajează o abordare amplă și complexă a existenței umane. Prin natura sa, antropologia reprezintă un domeniu interdisciplinar, studiind holistic umanitatea prin analize biologice, ecologice, psihologice, economice, sociale, istorice și culturale. Ca ramură a antropologiei generale, antropologia biologică, numită și fizică, studiază în context evolutiv o multitudine de aspecte ale biologiei și ecologiei umane (adaptările la factorii de mediu, genetica, nutriția etc.), precum și legăturile cu speciile înrudite – primatele. Reunind științele exacte cu cele socio-umaniste, antropologia ar putea fi considerată *“the most scientific of the humanities, the most humanistic of the sciences”* (Wolf, 1964, p. 13, apud. Whitten, 2012), ea permițându-ne să privim patrimoniul biologic și cultural al umanității dintr-o mult mai largă perspectivă.

Includerea disciplinei de Antropologie în curriculum universitar condiționează formarea în rândul studenților a unei conștientizări globale și a unei profunde aprecieri a umanității din prezent și din trecut (Scupin & DeCorse, 2008).

Premise ale educației în antropologia biologică la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Învățământul de antropologie biologică are o tradiție la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (UAIC), începuturile și dezvoltarea lui fiind legate de numele a două mari personalități ale învățământului universitar ieșean: Ioan Gh. Botez și Olga Necrasov.

Ioan Gh. Botez (1892-1953) este fondatorul școlii de antropologie de la Iași. După susținerea doctoratului, în anul 1926, la Universitatea Sorbonne din Paris, obținând titlul de Doctor în Antropologie (lucrarea sa de doctorat, *Etude morphologique et morphogénique du squelette du bras et de l'avant-bras chez les primates*, a primit Premiul Broca al Societății de Antropologie din Paris), Ioan Botez a predat, în calitate de conferențiar, cursul de Paleontologie umană al Facultății de Științe din Iași. Din 1931, a devenit primul profesor titular al Catedrei de Paleontologie și Antropologie, creată din anul 1930 la Universitatea din Iași. Profesorul Ioan Gh. Botez a publicat și primele cursuri de antropologie: *Curs de Paleontologie umană* (Botez, 1933), *Curs de Antropologie generală* (Botez, 1936).

Activitatea didactică a fost susținută și de remarcabile rezultate ale cercetării în domeniul antropologiei fizice, comunicate la reuniuni științifice de prestigiu internațional (1935 - Congresul Internațional de Preistorie de la Washington; 1937 - Congresul Internațional de Antropologie și Arheologie Preistorică de la București; 1937 - Reuniune Internațională de fizică, chimie și biologie, în cadrul Expoziției Internaționale de la Paris). A fost membru al Societății de antropologie din Paris (*Société d'Anthropologie de Paris*) și al Societății geologice din Franța (*Société Géologique de France*).

Din anul 1948, profesorului Ioan Botez i s-a interzis să mai lucreze în universitate, din motive politice. A fost arestat apoi, de câteva ori, și a murit în 1953, în colonia penitenciară de la Capul Midia (Dimitriu & Dimitriu, 2007).

Olga Necrasov (1910-2000) s-a specializat în antropologie la Varșovia, Breslau și München (1935-1937) și a devenit Doctor în Științe Naturale, specializarea Antropologie, în 1940, la Universitatea din Iași. A început cariera universitară (didactică și de cercetare) imediat după absolvirea studiilor superioare, parcurgând toate treptele ierarhice până la cea de Profesor Doctor Docent, specialist în Anatomie comparată și Antropologie.

Olga Necrasov a preluat responsabilitățile didactice și de cercetare rămase după plecarea prematură, în anul 1948, a profesorului Ioan Botez. Mai târziu, a primit dreptul de a conduce, în cadrul Universității din Iași, doctorate în Antropologie și Anatomie comparată. Din anul 1963, sub conducerea sa, Laboratorul de Morfologie animală (care înlocuise din 1937 Catedra de Paleontologie și Antropologie, studiul Antropologiei transferându-se de atunci la Conferința de Stratigrafie a Cuaternarului, sub conducerea lui N. N. Moroșan) a fost transformat în Catedra de Morfologie animală și Antropologie (Necrasov, 1980).

În aproape 45 de ani de activitate didactică și peste 60 de ani de activitate de cercetare, a publicat peste 250 de lucrări de antropologie, anatomie comparată și arheozoologie, inițiind și/sau dezvoltând direcții de studiu la Iași, precum antropologia biologică contemporană, paleoantropologia, morfologia ecologică și funcțională, arheozoologia (Toma *et al.*, 2010). Dintre lucrările cele mai cunoscute, recenzate și citate de numeroși autori, menționăm volumul *Originea și evoluția omului* (Necrasov, 1971), precum și lucrarea de popularizare *Strămoșii omului* (Necrasov, 1959) apărută în două ediții și tradusă în limbile germană, ucraineană, sârbă și maghiară.

Recunoașterea științifică națională și internațională s-a concretizat în numeroase titluri și distincții științifice primite, funcții deținute, dintre care amintim doar alegerea ca membru titular al

Academiei Române în 1990, primirea Medaliei și Premiului „P. Broca” din partea Societății de Antropologie din Paris în 1980, pentru întreaga activitate științifică în domeniul antropologiei.

După retragerea Profesorului Olga Necrasov din activitatea didactică, prin ieșirea la pensie, a urmat o perioadă relativ lungă de absență a învățământului antropologic în universitatea ieșeană. Abia după anul 1990, a fost reintrodus cursul de Antropologie la Facultatea de Biologie din Iași, fiind preluat de către unul dintre urmașii academicianului Olga Necrasov – emeritul morfolog **Profesor Sergiu Haimovici**, până la pensionarea sa în anul 1999. Ulterior, disciplina de Antropologie a trecut sub conducerea **Profesorului Gheorghe Mustață**, binecunoscut și apreciat pentru competențele sale științifice în Biologia generală (Mustață & Mustață, 2001).

Educația actuală în antropologia biologică la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

În prezent, deși se păstrează tendința de marginalizare a disciplinei de Antropologie în curriculum universitar, asistăm totuși la o diversificare a formelor de educație: cursul și lucrările practice ale disciplinei opționale de Antropologie din planul de învățământ al secției de Licență în Biologie, teme ale unor lucrări de licență, teme ale unor lucrări metodico-didactice pentru obținerea gradului I în învățământul preuniversitar, lucrări de doctorat, conferințe cu caracter extracurricular.

Disciplina opțională de Antropologie a fost scoasă din planul de învățământ al secției de Licență în Biologie, nemaifiind predată din anul 2008, ca urmare a modificărilor realizate în durata și structura programului de studiu, prin adoptarea de către Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (UAIC) a sistemului Bologna. Ea a fost însă recent reintrodusă, tot ca disciplină opțională la anul al III-lea de studiu, urmând să funcționeze din anul universitar 2015-2016.

Ca o compensare la eliminarea Antropologiei din curriculum de licență, a fost propus un **program de studii masterale în Bioantropologie**, cu durata de 2 ani, evaluat și aprobat pentru funcționare de către ARACIS (Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior). Acest program a fost lansat în anul 2008, având ca obiective prioritare: pregătirea studenților în teoria antropologică și metodologia relevantă pentru analiza bio-socio-culturală a societății umane; promovarea interdisciplinarității prin corelarea științelor biologice despre om (anatomie umană, fiziologie umană, ecologie, genetică, medicină, psihologie etc.) cu cele istorice (arheologia), psihologice, socio-culturale; dezvoltarea aptitudinilor și aspirațiilor studenților de autoperfecționare, de conectare continuă la noile informații referitoare la cunoașterea umanității în diversitatea ei temporală și spațială, atât biologică, cât și socio-culturală. Prin acordul a patru facultăți (Biologie; Istorie; Filosofie și Științe Social-Politice; Psihologie și Științe ale Educației) au fost incluse în planul de învățământ următoarele discipline:

Semestrul I	Filogenia primatelor
	Ecologia și etologia primatelor
	Biotipologia omului actual
	Diversitatea culturală a omului actual
Semestrul II	Principii de arheologie
	Paleoantropologie
	Evoluția culturilor umane
	Bioarheologie
Semestrul III	Genetică populațională umană
	Definire ontogenetică și senescență
	Nutriție umana
	Psihologie socială

Semestrul IV	Eco-fiziologie umană
	Antropologie medicală
	Bazele biologice ale antropologiei legale
	Antropologia religiilor
	<i>Magnum practicum</i>

Competențele asigurate erau orientate către specializarea în domeniul antropologiei biologice, prin valorificarea eficientă de cunoștințe complexe și actuale acumulate în beneficiul comunităților, elaborarea de proiecte de cercetare în domenii precum antropologia fizică și antropologia istorică. Din păcate, acest program de studiu nu a reușit să răspundă exigențelor de natură financiară impuse de către conducerea instituției gazdă, care nu l-a considerat eficient în termeni cantitativi, în condițiile în care în fiecare an la admitere nu a adunat un minim impus de 20 de studenți (http://www.bio.uaic.ro/#master/master_index.html).

Disciplina opțională de Antropologie, reintrodusă în planul de învățământ la anul al III-lea de studiu din anul universitar 2015-2016 (http://www.bio.uaic.ro/planuri/PLANURI-LICENTA-2013-2016/BIOLOGIE_2013-2016_ZI.pdf), are ca scop să transmită studenților fundamentele antropologiei fizice și principiile evoluției umane, în relație cu biologia, ecologia, etologia, precum și cu dezvoltarea socio-culturală. La finalizarea cu succes a acestei discipline, studenții vor fi capabili să argumenteze importanța cunoașterii antropologiei, să distingă și să utilizeze concepte și principii specifice antropologiei, să dobândească și să utilizeze terminologia specifică, să deprindă abilități de aplicare a unor metode științifice calitative și cantitative pentru cunoașterea evoluției și diversității umane, să identifice și să argumenteze situații de integrare a biologiei și culturii umane.

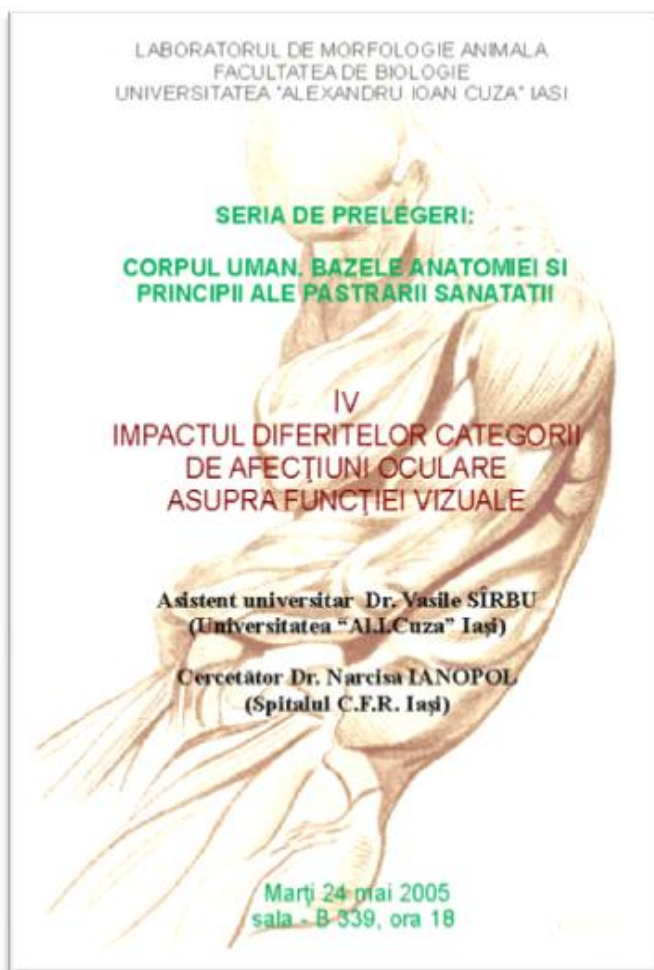
Cursul de Antropologie, bazat pe prelegeri, dezbateri și problematizări, conține următoarele părți: Introducere (definiții, istoric, terminologie); Omul ca primat (sistematică, anatomie comparată și anatomie funcțională, filogenie, evoluția cromozomică); Paleoantropologie (cadru biocronostratigrafic al evoluției omului, forme vechi de hominoide din Miocen și Pleistocenul inferior, Australopitecii, *Homo habilis*, *Homo erectus*, *Homo neanderthalensis*, *Homo sapiens*); Omul actual (biodemografie, variații genetice, morfologice, fiziologice și biochimice, creștere și senescență, patologice și epidemiologie).

Lucrările de laborator aferente disciplinei contribuie semnificativ la dezvoltarea competențelor specifice, precum operarea cu noțiuni, concepte și principii specifice Antropologiei, investigarea evoluției și diversității umane, utilizarea de modele și algoritmi pentru studiul antropologic, integrarea inter- /transdisciplinară a cunoștințelor de Antropologie. În acest sens sunt propuse următoarele teme practice: Introducere în metodele și tehnicile de studiu antropologic (nomenclatură anatomică internațională, eșantionare, instrumente); Osteometrie (puncte de reper, dimensiuni și indici ale craniului și scheletului apendicular, estimarea staturii); Estimarea vârstei și determinarea sexului la nivelul scheletului uman; Morfologia comparată a bazinului și articulației genunchiului la primat; Dentiția umană (nomenclatură și convenții, măsurători, caractere descriptive, estimarea vârstei dentare); Morfologia comparată a dentiției la primat; Elemente de somatometrie (dimensiuni și indici corporali, inclusiv cefalici); Analiza dermatoglifelor; Analiza statistică a datelor biometrice (parametri statistici – definire, calcul, distribuții, analiza multivariată); Estimări paleodemografice.

În cadrul Facultății de Biologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, studenții pot alege din tematica de Antropologie subiecte pentru realizarea **lucrărilor de licență** la finalizarea studiilor. Chiar dacă disciplina de Antropologie nu a existat permanent în curricula facultății, a fost posibil ca în cadrul altor discipline înrudite, precum Anatomia și igiena omului, Anatomia comparată, să fie realizate astfel de studii necesare pregătirii lucrărilor de licență. Din paleta unor

astfel de subiecte – atât de paleoantropologie, cât și de antropologia grupurilor contemporane, alese de studenți în decursul ultimilor ani, pot fi menționate: *Caracteristicile morfometrice ale scheletelor de inhumație provenite din necropola de secol IV d. Hr. (cultura Sântana de Mureș) de la Polocin (județul Vaslui)* (Iacoboaia, 2010); *Aprecierea stării de nutriție a unui grup de studenți din Facultatea de Biologie (Ciclul Licență, Specializarea Ecologie)* (Vacariu, 2012), *Anatomia normală și patologică a ficatului uman* (Chiper, 2014).

Temele de Antropologie sunt, de asemenea, alese pentru realizarea unor **Lucrări metodico-științifice în vederea obținerii gradului I în învățământul preuniversitar**, de către profesorii de Biologie. În *Programa pentru perfecționare prin definitivarea în învățământ și acordarea gradelor didactice II și I – Biologie*, elaborată de către ministerul de resort prin O.M. 3442/21.03.2000 (http://administrare.site.edu.ro/index.php/programe_perfectiona/622), figurează și tema *Creșterea și dezvoltarea la elevi*, temă aleasă și aplicată cu succes în ultimii ani, la mai multe școli din țară. Se pot exemplifica în acest sens următoarele lucrări susținute sau în curs de susținere: *Influența unor factori de mediu asupra creșterii, dezvoltării fizice și comportamentului copiilor* (Pavăl, 2007); *Creșterea și dezvoltarea la elevii de gimnaziu* (Nica-Barbu, 2007); *Aspecte privind creșterea și dezvoltarea la grupuri de elevi din Școala Vlădeni (județul Botoșani)* (Bărbieru, 2013); *Comportamentul alimentar al elevului de liceu. Studiu de caz privind Colegiul Național „Mihai Viteazul” din Sfântu Gheorghe* (Păduraru, 2014).

De o importanță deosebită, în cadrul activității de formare a specialiștilor antropologi, sunt pregătirile prin doctorat realizate în cadrul Școlii Doctorale, numită în prezent Școala Doctorală de Chimie și Științe ale Vieții și Pământului – din care face parte și domeniul Biologiei. Menționăm două lucrări de doctorat recent realizate, ambele cu teme de paleoantropologie: *Cercetări paleoantropologice privind populația urbană a Iașului medieval, cu referire specială la necropola de secol XVII situată în partea estică a Curții Domnești* (Asiminei-Groza, 2013) și *Evoluția în timp a structurii antropologice a populațiilor de pe teritoriul comunei Săbăoani, județul Neamț* (Simalcsik, 2014).

Complementar activităților curriculare de formare în domeniul Antropologiei, în cadrul Facultății de Biologie au fost incluse, începând din anul 2005, și **conferințe** adresate studenților interesați de problemele actuale cu care se confruntă specia noastră, reunite în seria numită *Corpul uman. Bazele anatomiei și principii ale păstrării sănătății*. Au fost prezentate, în general, teme de sănătate, beneficiind și de colaborarea unor medici.

Răspunzând interesului manifestat de studenți, conferințele au adus în discuție subiecte precum

Alimentația actuală și sănătatea; Impactul diferitelor categorii de afecțiuni oculare asupra funcției vizuale; Cancerul: morfopatologie, factori de risc și prevenție.

Considerații finale

Viitorul educației în antropologia biologică depinde în mare măsură de capacitatea școlii de a îmbunătăți continuu structura curriculară, pentru a fi cât mai provocatoare, incitantă și de inspirație pentru studenți.

Răspunzând feed-back-ului primit de la studenți și de la comunitatea în care aceștia ajung după absolvire, învățământul universitar trebuie să accentueze componenta practică în structura disciplinei de Antropologie, în vederea dezvoltării competențelor profesionale, dar și a celor generale.

Profesionalizarea ca antropolog înseamnă mult mai mult decât o strictă și simplă specializare. Ea necesită, atât în educație, cât și în cercetare, o largă deschidere de abordare a problemelor, prin dezvoltarea colaborării dintre domenii, instituții, pentru o creștere a interdisciplinarității și aplicabilității Antropologiei biologice; de exemplu, cazul concret al îndelungatei colaborări a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași cu Secția de Cercetări Antropologice a Academiei Române – Filiala Iași și Institutul de Arheologie din Iași.

Bibliografie

1. Asiminei-Groza, M., 2013. *Cercetări paleoantropologice privind populația urbană a Iașului medieval cu referire specială la necropola de secol XVII situată în partea estică a Curții Domnești*. Teză de Doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
2. Bărbieru, M., 2013. *Aspecte privind creșterea și dezvoltarea la grupuri de elevi din Școala Vlădeni (județul Botoșani)*. Lucrare metodico-științifică pentru obținerea gradului didactic I, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
3. Botez, I., 1933. *Curs de Paleontologie umană*, litografiat, Universitatea Iași.
4. Botez, I., 1936. *Curs de Antropologie generală*, litografiat, Universitatea Iași.
5. Chiper, A., 2014. *Anatomia normală și patologică a ficatului uman*. Lucrare de Licență, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
6. Dimitriu, S. Ș., Dimitriu, O.-L., 2007. Profesorul Ioan Gh. Botez. *Memoria. Revista gândirii arestate*, 58-59 (1-2), Editată de Fundația Culturală Memoria, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, pp. 235-239.
7. Iacoboaia, L. S., 2010. *Caracteristicile morfometrice ale scheletelor de înhumăție provenite din necropola de secol IV d. Hr. (cultura Sântana de Mureș) de la Polocin (județul Vaslui)*. Lucrare de Licență, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
8. Mustață, Gh., Mustață, M., 2001. *Originea și evoluția omului*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
9. Necrasov, O., 1980. *Curriculum Vitae*. În L. Bejenaru, M. Știrbu, C. Toma, eds., 2010, *Olga Necrasov. Opera paleoantropologică*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, pp.15-14.
10. Necrasov, O., 1959. *Strămoșii omului*. (broșură). (Retipărită în ediția a 2-a și tradusă în limbile: germană, maghiară, ucraineană și sârbă). București: S.R.S.C.
11. Necrasov, O., 1971. *Originea și evoluția omului*. București: Editura Academiei R.S.R..

12. Nica-Barbu, L., 2007. *Creșterea și dezvoltarea la elevii de gimnaziu*. Lucrare metodică științifică pentru obținerea gradului didactic I, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
13. Pavăl, D., 2007. *Influența unor factori de mediu asupra creșterii, dezvoltării fizice și comportamentului copiilor*. Lucrare metodică științifică pentru obținerea gradului didactic I, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
14. Păduraru, O., 2014. *Comportamentul alimentar al elevului de liceu. Studiu de caz privind Colegiul Național „Mihai Viteazul” din Sfântu Gheorghe*. Lucrare metodică științifică pentru obținerea gradului didactic I, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
15. Scupin, R., DeCorse, C.R., 2008. *Anthropology. A Global Perspective* (sixth edition). Boston: Pearson Education Hall.
16. Simalcsik, R.D., 2014. *Evoluția în timp a structurii antropologice a populațiilor de pe teritoriul Comunei Săbăoani, județul Neamț*. Teză de Doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
17. Toma, C., Știrbu, M., Bejenaru, L., 2010. Academician profesor doctor docent Olga Necrasov – dascăl și savant (1910-2000). În: L. Bejenaru, M. Știrbu, C. Toma, eds.. 2010. *Olga. Necrasov. Opera paleoantropologică*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, pp.9-12.
18. Vacariu, D.-G., 2012. *Aprecierea stării de nutriție a unui grup de studenți din Facultatea de Biologie (Ciclul Licență, Specializarea Ecologie)*. Lucrare de Licență, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
19. Whitten, N.E. Jr., 2012. What Are You Doing Here? În A. Beck Kehoe, P.L. Doughty, *Expanding American Anthropology, 1945-1980: a generation reflects*, University of Alabama Press, USA, pp. 145-153.
20. *** *Planul de învățământ la domeniul de master Biologie, specializarea Bio-Antropologie, învățământ cu frecvență*, 2008, website <http://www.bio.uaic.ro/#master/master_index.html> [accesat 15 august 2014].
21. *** *Planul de învățământ la domeniul de licență Biologie, specializarea Biologie, învățământ cu frecvență, seria 2013-2016*, 2013, website <http://www.bio.uaic.ro/planuri/PLANURI-LICENTA-2013-2016/BIOLOGIE_2013-2016_ZI.pdf> [accesat 15 august 2014].
22. *** *Programa pentru perfecționare prin definitivarea în învățământ și acordarea gradelor didactice II și I – Biologie*, 2000, website <http://administrare.site.edu.ro/index.php/programe_perfectiona/622> [accesat 15 august 2014].